

OCHRANA PŘED ALKOHOLISMEM A JINÝMI TOXIKOMÁNIEMI V ČSLA

Podplukovník MUDr. Jiří Teplý

Usnesení předsednictva vlády ČSSR č. 60/1977 o plnění opatření k řešení problematiky alkoholismu a jiných toxikománií zdůraznilo mimo jiné i důsledné plnění předcházejících usnesení PV ČSSR č. 121/1973 a č. 104/1975.

V souladu s těmito usneseními je v ČSLA věnována této problematice trvalá pozornost, a proto bylo uvedeno v život nařízení náčelníka generálního štábu ČSLA — 1. ZMNO č. 5 „Ochrana před alkoholismem a jinými toxikománii v ČSLA“.

Nařízení vychází z dosavadního zákona č. 120/1962 Sb. a současně řeší již další opatření, která budou obsažena v připravovaných novelách zákonů České o Slovenské národní rady o ochraně před alkoholismem a jinými toxikománii.

Boj proti alkoholismu a jiným toxikománii zůstává dále jedním z hlavních článků úsilí za upevnění kázně a organizovanosti života v ČSLA. Rozhodujícím v tomto úsilí je soustavné upevňování celkové organizovanosti života vojsk, zlepšování kulturního a sportovního výtří vojáků a prostředí, ve kterém žijí. Boj proti alkoholismu a jiným toxikománii je nedílnou součástí celého komplexu výchovy a výcviku vojáků, který organizují velitelé i političtí pracovníci, kteří za tuto oblast odpovídají. Tomuto úsilí musí účinně napomáhat i stranické, mládežnické a odborářské orgány a všechny ostatní zainteresované orgány a složky ČSLA.

Nařízení stanoví konkrétní úkoly pro preventivní výchovnou práci, jednoznačně zdůrazňuje nedílnou velitelskou pravomoc všech velitelů za splnění úkolů. Podrobněji a přesněji vymezuje povinnosti pořádkových a kontrolních hlídek, zvýrazňuje výchovnou práci s řidiči a materiální péči o ně. Jednoznačně stanoví zákazy, které platí pro vojenské objekty a upřesňuje otázky finančních náhrad za poskytnutou léčbu i způsob výplaty peněžitých náležitostí osobám, které jsou závislé na alkoholu a jiných drogách. V přílohách uvedeného nařízení jsou stanoveny i konkrétní příznaky, které umožňují velitelům včas rozhodovat o potřebě vyšetření, eventuálně léčení podřízených osob, které jsou ohroženy alkoholismem a jinými návykovými látkami. V poměrně krátké době došlo u podřízených vojsk k rozpracování tohoto nařízení a např. u ZVO bylo uloženo ustavit v jednotlivých útvech protialkoholní komise za řízení náčelníků štábů útvarů.

Vydáním nařízení však práce funkčních složek MNO nebyla ukončena a kromě prověřování způsobů plnění nařízených úkolů jsou soustavně vytvářeny vhodné

podmínky pro zabezpečení tohoto nařízení.

Radu konkrétních opatření přijal hlavní týl MNO zvláště v oblasti proviantní, dopravní a zdravotnické služby.

V oblasti řízeného stravování je požívání alkoholických nápojů omezeno jen na prodej 8° piva pro vojáky z povolání a občanské pracovníky v závodních jídelnách a prodejnách. Vojákům v základní službě je povoleno jen při výjimečně organizovaných slavnostních obědech a večeřích, to znamená při příležitostech státních svátků a významných dnů, podat 2 dcl vína nebo 0,5 l piva na osobu. Mimoto ke zkvalitnění výživy vojáků byl s platností od 1. února 1977 zvýšen finanční limit stravného k zabezpečení zvýšené konzumace mléka, mléčných výrobků, ovoce a zeleniny. V rámci stanoveného stravného je nařízeno podávat trvale všem vojákům ke všem denním jídlům nápoj.

Správa vojenské dopravy HT učinila opatření zaměřená zejména ke zvýšení kázně vojáků, kteří se přepravují po železnici. K tomu účelu byly vyhodnoceny všechny poznatky o kázní vojáků při přepravě po železnici a o příčinách jejího narušování, které získaly orgány vojenské dopravy a orgány železnice. Značná část kázeňských přestupků měla spojitost s požíváním alkoholických nápojů, a proto bylo doporučeno, aby velitelé vojenských okruhů a svazků zakázali vojákům ve své podřízenosti požívat alkoholické nápoje při přepravě po železnici. K zabezpečení maximální účinnosti tohoto opatření bylo požádáno Federální ministerstvo dopravy a Ministerstvo obchodu ČSR a SSR o přijetí příslušných opatření k zákazu prodeje alkoholických nápojů všem vojákům v základní službě, a to v jídelních a restauračních vozech ČSD i ve všech stáncích a restauracích, které jsou v prostorách ČSD umístěny.

V průběhu uplynulého výcvikového roku byla uskutečněna řada kontrol dodržování kázně vojáků při přepravě po železnici. Zkontrolováno bylo více jak 18 000 vojáků. Z tohoto počtu byly zjištěny u 4 % z kontrolovaných různé přestupky, zejména z oblasti porušení výstrojní kázně, předčasných odjezdů od útvarů, pozdních příjezdů k útvarům při cestách na dovolenou a při opuštění posádky, cestování bez příslušných dokladů, bez povolení velitele apod. Z tohoto počtu přestupků bylo 3,7 % případů v podnapilosti. Všechny případy podnapilosti a také i ostatní případy porušení kázně oznámily a předaly orgány vojenské dopravy pří-

slušným velitelům útvarů k projednání podle Kázeňského řádu.

Dále bylo zjištěno, že zákaz podávání alkoholických nápojů vojákům základní služby důsledně nedodržují pracovníci restauračních a jídelních vozů a zařízení ČSD.

Zdravotnická služba ČSLA se na problematice boje proti alkoholismu a jiným toxikomaniím podílí především na úseku dispenzární a léčebné péče a osvětovou činností. Zdravotnická služba se řídí mimo jiné i základním předpisem Zdrav-1-1, Péče o zdraví v ČSLA v míru, kde oblast alkoholismu a zneužívání drog je zpracována podle současných představ a spolu s nařízením náčelníka GŠ ČSLA — 1. ZMNO je jednoznačným podkladem pro činnost zdravotnické služby.

Zdravotnická správa HT spolupracuje se skupinou zdravotní výchovy Ministerstva zdravotnictví ČSR a SSR, s Ústavem zdravotnické výchovy v Praze a Bratislavě, objednáva všechny vhodné materiály z oblasti boje proti alkoholismu a jiným toxikomaniím, které potom rozesílá po své lince všem vojenským zařízením k osvětovému využití.

Nařízení náčelníka GŠ ČSLA — 1. ZMNO přispělo i k tomu, že velitelé více využívají protialkoholní poradny vojenských nemocnic, které mohly zaktivizovat svou činnost a tak lépe než v dřívějších letech plnit úkoly v léčebné péči poskytované alkoholikům a toxikomanům. Proto zdravotnická správa HT v novém návrhu tabulek počtu vojenských nemocnic plánuje v rámci psychiatrických oddělení zavedení protialkoholních poraden ve všech vojenských nemocnicích.

Účinným prostředkem v oblasti boje proti alkoholismu a jiným toxikomaniím se stala praxe, kdy psychiatrická oddělení vojenských nemocnic podávají důsledně hlášení o neschopnosti k řízení motorových vozidel ve smyslu směrnic ministerstva zdravotnictví č. 32/1963 Sbírky směrnic pro Národní výbory, částka 17, na příslušných tiskopisech oddělením Veřejné bezpečnosti, dopravním inspektorátům. Tato hlášení se podávají zásadně u každého přezkoumaného vojáka, i když alkoholismus nebo toxikomanie, nebo kombinace obou, se u něho vyskytuje jen jako přidružená diagnóza jiné psychiatrické diagnózy. Tato praxe je významná u vojáků základní služby, u kterých je přezkoumání řízení děláno nejčastěji.

Z celkového počtu přezkumů na neschopen vojenské služby pro psychiatrické diagnózy za rok 1976 a 1. pololetí roku 1977 u 1641 vojáků základní služby bylo nahlášeno dopravním inspektorátům 1460

a z těchto pro diagnózu alkoholismu nebo toxikomanie 470 (32,2 %).

U vojáků z povolání bylo 93 přezkumů na neschopen vojenské služby pro psychiatrické diagnózy; z toho bylo za stejné období nahlášeno dopravním inspektorátem 61 vojáků z povolání a z těchto jich bylo 16 pro diagnózu alkoholismu nebo toxikomanie (26,2 %).

V praxi to u všech nahlášených, kteří vlastní řidičský průkaz nebo se o něj ucházejí, znamená jeho odebrání nebo nemožnost získání. Důsledně uplatňování této směrnice ministerstva zdravotnictví má proto v ČSLA velký význam.

K zamezení zneužívání léků, které jsou předepisovány na recepty, jsou ve vojenských nemocnicích a u všech svazků ustanoveny komise účelné farmakoterapie, které tento aspekt sledují a ovlivňují.

Evidentní případy alkoholismu nebo osoby s jinými závažnými drogovými závislostmi, vojáci v základní službě, jsou dočasně zneschopňováni a předávání k dalšímu řízení a léčení civilním zařízením s ohledem na nutnou dobu příslušného léčení, protože zejména tito vojáci jsou nositeli kázeňských přestupků a mimořádných událostí. Ostatní případy vojáků protialkoholní poradně důsledně dispenzarizují a ambulantně a ústavně léčí zejména vojáky z povolání.

Z údajů, které jsou k dispozici z činnosti protialkoholních poraden a psychiatrických oddělení vojenských nemocnic je patrné to, že z počátku šlo o sporadický výskyt nealkoholových toxikomanií, zatím co v posledních 3 až 4 letech došlo ke zřetelnému zvýšení počtu závislých osob.

Vliv alkoholu a toxikomanií na duševní zdraví povolanců a později vojáků v základní službě se dá např. dokumentovat zkušenostmi psychiatrického oddělení Ústřední vojenské nemocnice. V letech 1965–1966 bylo z tehdy hospitalizovaných vojáků v základní službě 23 % ovlivněno alkoholem, nebo jinou drogovou závislostí, zatím co v letech 1975–1976 to již bylo 34 % vojáků v základní službě. Alkoholismus a jiné toxikomanie se často skrývají i pod jinými diagnózami. Např. v letech 1975–1976 se objevil alkoholismus u hospitalizovaných vojáků v základní službě v 5 % jako hlavní diagnóza, proti 46 % jeho výskytu v diagnózách vedlejších. Kombinace alkoholismu s jinou toxikomanií se vyskytovala v hlavní diagnóze v 1,5 % proti 33 % ve vedlejších diagnózách.

Dochází ke stále se zhoršující kvalitě branecké populace, což můžeme doložit téměř shodnými výsledky civilních i vojenských průzkumů. Téměř 50 % mladé

mužské populace nastupuje do výkonu vojenské základní služby s návykem na pravidelné a nadměrné požívání alkoholických nápojů, zvláště piva a v průměru přes 10 % z nich konzumuje při návštěvě restaurace 7–10 i více 10° piv. Zákon č. 120/1962 Sb., o boji proti alkoholismu, nedovoluje mladistvým jakoukoli konzumaci alkoholických nápojů. Je proto logické, že potom i v ČSLA během výkonu základní vojenské služby působí zvládání již existujících návyků na alkoholické nápoje potíže.

K vydanému nařízení náčelníka generálního štábu ČSLA — 1. ZMNO přijala řadu opatření i hlavní politická správa ČSLA k problematice ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, a to v jednotě s úsilím o upevňování morálního politického stavu, vojenské kázně a boje proti mimořádným událostem. HPS ČSLA vede politické orgány k tomu, aby ve spolupráci s veliteli, orgány vojenské prokuratury a soudů přijímaly účinná opatření k preventivní protialkoholní výchově příslušníků ČSLA.

HPS ČSLA přijala řadu opatření k přípravě aktivu v lektorské a ediční činnosti. V rámci obsahové a metodické přípravy propagandistů, vedoucích politického školení vojáků v základní službě, členů agitacně propagačních kolektivů a aktivů jsou zařazována témata, která souvisí s uvedenými otázkami.

V ediční činnosti vydala HPS ČSLA poustače, diafilmy a publikovala statě a články ve vojenském tisku, především v Zápísníku 77 a Obráně lidu. Rovněž publikace na pomoc právní propagandě v ČSLA jsou zaměřeny k otázkám protialkoholní výchovy. V roce 1978 bude vydán další diafilm na téma „Boj proti alkoholismu — boj za zdraví vojáků a bojeschopnost jednotek“ a přednášky z celoarmádní přípravy aktivistů. Počítá se také se zabezpečováním publikací a názorných materiálů, které budou vydávány mimo ČSLA.

Ústřední dům armády s funkčními složkami MNO organizoval kurs o alkoholismu a drogových závislostech pro pracovníky, kteří se zabývají problematikou boje proti těmto negativním jevům u svazků, druhů vojsk a vysokých škol.

ÚDA v Metodickém zpravodaji č. 4/1976 uveřejnil celkový přehled o existujících filmech, diafilmech, knihách, brožurách, člancích v tisku, plakátech a dalším osvětlovém materiálu z oblasti alkoholismu i toxikomanie.

Z poznatků vojenské prokuratury k realizaci usnesení PV ČSSR č. 60/1977 můžeme konstatovat, že soudní trestnost příslušníků ČSLA měla po XIV. sjezdu KSČ

pozitivní trend, a to do roku 1974. V současné době můžeme tento stav označit jako setrvalý. V rozporu s tímto konstatováním je skutečnost, že neustále roste podíl osob, které pod vlivem alkoholu páchají trestnou činností, a to ze 48,2 % z celkově stíhaných osob a z 50,8 % ze žalovaných osob. V tomto směru vojenská prokuratura uložila konkrétní úkoly všem stupňům vojenské prokuratury, protože tyto jsou svými dosavadními zkušenostmi a poznatky schopny velmi účinně napomáhat všem velitelským a politickým orgánům při realizaci nařízení náčelníka GS — 1. ZMNO o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomániami v ČSLA a po vyjití nové zákonné úpravy i při její popularizaci. Spolupráce a koordinace činnosti těchto orgánů s příslušnými velitelskými a politickými orgány, v zájmu účinného působení a stanovení konkrétního zaměření je nezbytná, zvláště u vojenských součástí, u kterých je trestnost pod vlivem alkoholu stále vážným problémem.

Vzhledem k situaci, trvalému růstu problematiky alkoholismu a jiných toxikomanií, který je celospolečenským problémem s vlivem i na ČSLA, je třeba zaměřit preventivní činnost zejména na výchovu mládeže již v předvojenském věku a v ČSLA potom boj proti alkoholismu a jiným toxikomaniím řešit v úzké návaznosti na celkovou problematiku výchovy, kázně a prevence proti mimořádným událostem.

Závěrem můžeme konstatovat, že v ČSLA jsou vytvořeny velmi dobré organizační podmínky pro další úspěšné řešení této problematiky. Přesto uvedené příklady názorně dokazují nežádoucí vliv alkoholu a jiných toxikomanií a jsou dostatečným důkazem k tomu, aby se realizace usnesení PV ČSSR č. 60/1977 stala i v ČSLA věcí všech velitelů a náčelníků, štábů a politických orgánů. K tomu je nezbytné důsledně a přísně dodržovat Nařízení náčelníka generálního štábu ČSLA — 1. zástupce ministra národní obrany č. 5 z roku 1977.